

GEPRIKKELD OF NIET?

Siele Lemmens

“Ik was intens bezig met de beweging van de tollende munt of deksel en ik zag of hoorde niets. Ik deed het omdat het elk geluid dat mijn oren pijn deed uitsloot. Geen geluid drong door tot mijn fascinatie. Het was alsof ik doof was. Zelfs een plotseling geluid haalde me niet uit mijn wereld.” (Bogdashina, 2004).

Bijzonderheden op gebied van sensorische verwerking kunnen op zichzelf staan, maar komen ook voor in combinatie met andere stoornissen. Vooral bij autisme wordt hierover steeds meer bekend. De laatste jaren verschijnen er regelmatig autobiografieën waarin mensen met ASS hun sensorische ervaringen beschrijven. Ook schrijven ze over de invloed die deze stoornis in de prikkelverwerking op hun leven heeft (de Hoog et al, 2012). Kinderen met een bijkomende verstandelijke beperking hebben vaak niet de mogelijkheid om hun ervaringen en de moeilijkheden die ze ondervinden in het dagelijks leven neer te schrijven of te verwoorden. Voor anderen zoals leerkrachten, ouders en therapeuten vormt het gedrag van het kind de enige ingangspoort tot deze andere waarneming (Van Dooren & Vereecke, 2013). Een sensorische integratiestoornis is niet iets waar een kind zomaar overheen groeit. Gemotiveerd door mijn interesse in deze doelgroep en geprikkeld door het onderwerp ging ik binnen dit eindwerk op zoek naar een antwoord op de vraag of het aanbieden van sensorische activiteiten gebaseerd op de sensorische integratie(therapie) aan lagere schoolkinderen met ASS, een verstandelijke beperking en een sensorische integratiestoornis binnen BuBaO Den Anker een positief effect heeft op hun gedrag.

Literatuurstudie

Daar we spreken over het verkrijgen van een positief effect op hun gedrag, leek het ons belangrijk om te begrijpen waarom kinderen bepaalde gedragingen stellen. Zo wordt er vanuit gegaan dat gedrag steeds een betekenis heeft.

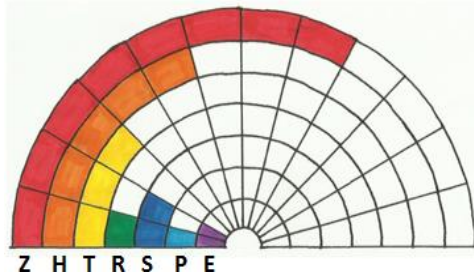
Allereerst vond ik in de literatuur dat veel personen met ASS ongewone sensorische ervaringen hebben. Deze ervaringen kunnen verband houden met hyper- of hypogevoeligheid, fluctuaties tussen een toestand van over- en onderprikkeling en een gefragmenteerde, vervormde of vertraagde waarneming. Ook moeilijkheden bij het interpreteren van zintuiglijke informatie en bij het filteren van voor- en achtergrondinformatie zijn mogelijke patronen van zintuiglijke ervaringen bij kinderen met ASS. De andere waarneming zal hun gedrag sterk beïnvloeden. Zo ontwikkelen kinderen met ASS al dan niet spontaan de vaardigheid om bewust of onbewust controle te houden over alle prikkels die via de zintuigen binnenkomen (Bogdashina, 2004). Verder zijn er verschillende waarnemingsstijlen die de kinderen hanteren om met hun sensorische ervaringen te kunnen omgaan, welke hieronder opgesomd worden:

- Monoverwerking
- Perifere waarneming
- Platleggen van een systeem
- Compenseren
- Resoneren
- Dagdromen

Daarnaast wordt in de literatuur aangetoond dat er 4 verschillende manieren zijn die kinderen gebruiken om met zintuiglijke ervaringen om te gaan. Deze verschillende manieren omvatten de gebrekkige registratie, het opzoeken van prikkels, de gevoeligheid voor prikkels en het vermijden van bepaalde prikkels (de Hoog et al, 2012). Er werd zowel in de praktijk- als in de literatuurstudie gezien dat elk kind op een eigen manier omgaat met de prikkels die hem of haar te veel dreigen te worden.

Assessment

Dankzij een aangepaste versie van de Checklist Zintuiglijk Profiel van Bogdashina konden we identificeren met welke zintuiglijke informatie het kind problemen ondervond. Ook bood dit instrument de mogelijkheid om uit te zoeken welke strategieën het kind zich eigen maakte om te leren leven met bepaalde sensorische stoornissen (Bogdashina, 2004). We opteerden voor de aangepaste lijst omdat deze optimaal aansloot bij de doelgroep van dit eindwerk, namelijk kinderen met ASS, een verstandelijke beperking en een sensorische integratiestoornis. De vragenlijsten werden afgenomen bij zowel de ouders als de juf van het kind. We willen echter opmerken dat de taal, tijd en kennis mogelijk

Figuur 1.1 Zintuiglijk profiel van een kind

obstructies vormden bij het invullen van de vragenlijst. Binnen dit eindwerk hadden we de vragenlijsten meegegeven aan de ouders. Daar we merkten dat sommige vragen mogelijk verkeerd geïnterpreteerd of niet begrepen werden, is het wenselijk om de ouders en/of juffen bij het invullen van de lijst te ondersteunen. Zo kan er een betrouwbaarder beeld van het zintuiglijk profiel van het kind verkregen worden.

Dankzij de gegevens uit de vragenlijst en de observatiegegevens verkregen we een zintuiglijk profiel van het kind (zie figuur 1.1). Hieruit haalden we belangrijke informatie in functie van een aangepaste behandeling voor het kind. Het was op basis van deze gegevens dat de sensorische activiteiten binnen het eindwerk aangeboden werden.

Praktijkstudie

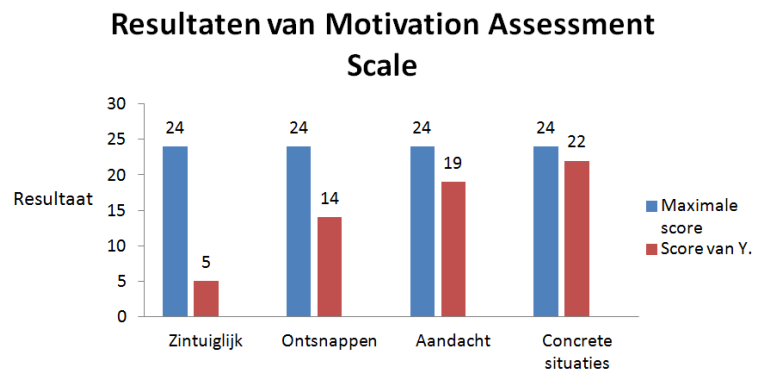
Uit de gegevens die we verkregen vanuit bovenstaande vragenlijst, selecteerden we per kind één of meerdere specifieke gedragingen waaraan we konden werken tijdens de individuele sessies. Daardoor werd er bijvoorbeeld met het ene kind gewerkt rond oraal-tactiele problemen, terwijl bij een ander kind het verbeteren van de zithouding centraal stond. Daarnaast hadden we oog voor de inrichting van de ruimte en de houding van de therapeut. Door binnen de SI-ruimte rekening te houden met de omgevingsfactoren, en deze aan te passen aan het kind, kunnen er namelijk al veel ongewenste gedragingen voorkomen worden (de Hoog et al, 2012).

Sensorische activiteiten

Bij het aanbieden van de sensorische activiteiten baseerden we ons op enkele principes die door dr. Ayres, de grondlegster van de sensorische integratietherapie, beschreven werden. Deze principes luiden onder andere dat er aangesloten dient te worden bij de noden van het kind, er voldoende kansen aangeboden moeten worden om de nodige prikkels op te doen, de moeilijkheid van de activiteiten aangepast moet worden aan het kind, ... (Reichow et al., 2011). De principes werden aangevuld met enkele theoretische aspecten om een waardevol prikkelaanbod te bekomen. Daarnaast ontworpen we enkele sensorische hulpmiddelen om tegemoet te komen aan de behoeften van het individuele kind. Zulke hulpmiddelen bieden het kind de mogelijkheid om beter om te gaan met sensorisch moeilijke situaties. De hulpmiddelen werden aanvankelijk aangeboden tijdens de sensorische activiteiten en ze werden later geïntegreerd binnen de klas.

Extra assessment

Na enige tijd vermoedden we dat de opvallende (negatieve) gedragingen die een kind stelde mogelijk minder sensorisch bepaald waren dan we aanvankelijk dachten. Daardoor namen we een bijkomende assessment af bij hem, namelijk de Motivation Assessment Scale. Dit instrument is nuttig gebleken om te bepalen of het gedrag een sensorische oorzaak heeft (Myles et al., 2004). Zowel uit deze testresultaten (zie figuur 1.2) als uit de observatiegegevens bleek dat de meeste opvallende gedragingen die hij stelde minder verklaard konden worden vanuit ongewone sensorische ervaringen.

Figuur 1.2 Resultaten van de Motivation Assessment Scale

Resultaten

De uitkomsten van de interventies zijn zeer individueel bepaald. De resultaten legden we vast aan de hand van observatiegegevens en bevraging van zowel de juf als de ouders. We vergeleken de specifieke gedragingen, die eerder in kaart gebracht werden d.m.v. de vragenlijst, met het gedrag van het kind na de interventies. Afhankelijk van de gedragingen die vooropgesteld werden bij het aanbieden van de sensorische activiteiten was er een positief effect waarneembaar in de zithouding, eetgewoonten, manier van omgaan met een bepaald prikkelaanbod enzovoort. Zo werd bijvoorbeeld bij een kind met oraal-tactiele problemen gezien dat hij aanvankelijk enkel appel, druiven en rauwe wortelen at en hij eens proefde van een aardbei en een mandarijntje. Na de interventie at hij ook kiwi, sinaasappel, peer, ananas, komkommer en tomaat. Daar hij vroeger huilde, hoestte, kokhalsde, weigerde te eten of te proeven en soms zelfs overgaf, was er van deze gedragingen tijdens de sessies geen sprake.

Besluit

Het aanbieden van sensorische activiteiten, die gebaseerd waren op de sensorische integratie(therapie), had bij vier van de vijf kinderen met ASS en een verstandelijke beperking een positief effect op hun gedrag. Omwille van het zeer complexe gedrag van het vijfde kind, vonden we het moeilijk om bij hem een algemeen besluit te vormen betreffende de effectiviteit van deze interventie. We stellen echter dat het aanbieden van sensorische activiteiten een positief effect kan hebben op het gedrag van de kinderen al is de mate waarin er vooruitgang werd geobserveerd en uiteraard de gedragingen waarbij positieve effecten werden gezien individueel bepaald.

Naar onze mening betekent het verkrijgen van inzicht in het gedrag en daarnaast het rekening houden met de sensorische kwetsbaarheden van deze kinderen, een meerwaarde in de omgang met personen uit deze doelgroep. Door onze houding en begeleiding af te stemmen op hun sterktes en zwaktes kunnen we hun functioneren optimaliseren en zal het aantal negatieve gedragingen verminderen. Vanuit dat oogpunt is het verbeteren van het gedrag geen doel op zich, maar eerder een middel om de levenskwaliteit van het kind (en zijn omgeving) te verhogen. Kortom kunnen wij als begeleider, mits eventuele aanpassingen in de omgeving of door gebruik te maken van sensorische hulpmiddelen, een positieve invloed uitoefenen op het gedrag van de kinderen.

"Leren hoe de zintuigen van iemand met autisme functioneren is een sleutel tot het begrijpen van deze persoon." (Bogdashina, 2004).

Literatuurlijst

Bogdashina, O. (2004). *Waarneming en zintuiglijke ervaringen bij mensen met Autisme en Aspergersyndroom: Verschillende ervaringen, verschillende werelden*. Antwerpen – Apeldoorn: Garant.

de Hoog, R., Stultiens-Houben, S., van der Heijden, I. (2012). *Prikkels in de groep!: Samenwerken aan een sensorisch waardevolle omgeving voor kinderen en jongeren met een verstandelijke beperking*. Antwerpen – Apeldoorn: Garant.

Myles, B., Cook, K., Miller, N., Rinner, L., Robbins, L. (2004). *Het Aspergersyndroom: Praktische oplossingen bij sensorische integratieproblemen*. Huizen: Pica. (Origineel werk gepubliceerd in 2000)

Reichow, B., Doehring, P., Cicchetti, D., Volkmar, F. (2011). *Evidence-based Practices and Treatment for Children with Autism*. Gevonden op 19 oktober 2013 op het internet:
http://link.springer.com/chapter/10.1007%2F978-1-4419-6975-0_9#page-1

Van Dooren, L., Vereecke, J. (2013). *Verschillende ervaringen, verschillende werelden: een vragenlijst over waarneming en zintuiglijke ervaringen voor mensen met autisme*. Gevonden op 29 augustus 2013 op het internet: <http://www.senvzw.be/wg/ass-sensorisch-profiel/content/verschillende-ervaringen-verschillende-werelden-een-vragenlijst-over-waarneming-en-zintuiglijke-ervaringen-voor-mensen-met-autisme>